

Inleiding over vieren

Voorwoord

De bijeenkomsten van 'Het Licht op ons pad' zorgen ervoor dat mensen van jongs af aan vertrouwd raken met het leren, doen en vieren van de Rooms-Katholieke wereldkerk. Ingeburgerd lid zijn van de Rooms-Katholieke Kerk betekent dat je kennis hebt van geloofsinhoud en geloofspraktijk (geloof leren), dat je die kennis in de praktijk brengt en het evangelie een plaats geeft in het dagelijks leven (geloof doen, o.a. diaconie) én uitdraagt dat je als gelovig individu lid bent van een grote gemeenschap. Dat laatste wordt letterlijk zichtbaar wanneer gelovigen samenkomen om het gedeelde geloof te vieren in alle vormen van liturgie. Met als hoogtepunt het gezamenlijk bijwonen van het sacrament van de eucharistie, de heilige Mis.

Extra aandacht wordt in dit deel van het begeleidersboek besteed aan vieringen rond Kerstmis en Pasen, de grote feesten van geboorte en verrijzenis die – samen met Pinksteren – de essentiële kern van het christelijk geloof vierend wereldkundig maken.

Voordat er concrete handreikingen worden gedaan om tot verantwoorde vieringen te komen, zal er eerst algemene informatie worden gegeven over liturgie.

Deze inleiding ziet er daarom als volgt uit:

A. Algemene informatie

1. Doelstellingen
2. Rituelen en symbolen in godsdienst-filosofisch opzicht
3. Liturgie
 - a. Wat is liturgie?
 - b. Welke vormen van liturgie zijn er?
4. Deelname
 - a. Het belang van deelname aan liturgie
 - b. Het belang van deelname van kinderen/jongeren aan liturgische vieringen
5. Opbouw
 - a. Hoe ziet een 'gewone' zondagsmis eruit?
 - b. Woord- en gebedsvieringen: een model

B. Handreikingen

Bouwstenen en handreikingen om te komen tot passende vieringen.

A. Algemene informatie

1. Doelstellingen van de vieringen

- Kinderen en jongeren inwijden en laten ingroeien in het rooms-katholiek geloof (catechese als permanent, voortschrijdend proces; mystagogie).
- Komen tot een ontmoeting met Jezus Christus.
- Komen tot een relatie met God.
- Ontmoeting met God en catechese blijven doorwerken in het persoonlijk leven van alledag.
- God wordt steeds opnieuw geopenbaard in de wereld.

Rooms-katholieken leren hun geloof kennen o.a. door evangelisatie, maar ook door het te beleven, te doen en te vieren. Ook in de geloofspraktijk van het vieren moeten jong-gelovigen ingroeien en worden ingewijd. Vandaar dat er hier aandacht aan wordt besteed.

Doelstellingen daarbij zijn:

- De deelnemers de kans geven op ingroeien, bekend en vertrouwd raken met de heilige Mis.
- De deelnemers bekend en vertrouwd maken met diverse vormen van liturgie en met de liturgie van Kerstmis en Pasen in het bijzonder.

Vraag daarbij is:

Hoe kan deelname van kinderen/jongeren uit iedere leeftijdscategorie een zinvolle bijdrage leveren aan de liturgie van Kerstmis en Pasen? Hoe kunnen deze vieringen waardig blijven?

2. Rituelen en symbolen in godsdienst-filosofisch opzicht

In het dagelijks leven 'ritualiseren' we: denk aan het verhaaltje voor het slapen-gaan of op een vaste manier de dag beginnen, en dergelijke. Rituelen dienen altijd een bepaald doel. En binnen religie is dat doel: gevoelig worden voor de hogere, goddelijke werkelijkheid. Zo bezien is ook de Rooms-Katholieke Kerk een Kerk van symbolen, rituelen en riten.

Een definitie van 'symbool' (lett. syn-ballein, samenwerpen) luidt: voorwerp dat doorverwijst naar een andere werkelijkheid, die niet aanwezig is, maar die door de verwijzing toch tegenwoordig gesteld wordt.¹ Enkele voorbeelden van symbolen: brood, water, wijn, vuur, water, kaarslicht, olie, bepaalde kleuren, geuren, kleding, kerkgebouw.

Rituelen zijn functioneel: ze verbinden het gewone, profane met het buitengewone en sacrale. Dat verbinden doen ze door een vorm van 'bemiddeling' die in woord, daad (gebaar, muziek, stilte, tekst), of door 'dingen' en symbolen gestalte kan krijgen.

1 Uit: Wat is liturgie? Joosse, Ko. P. 9.

Naast de rituelen bestaan er ook 'riten': de vastgelegde, afgeronde onderdelen van een ritueel. Als de heilige Mis het ritueel is, is de rite de dienst van het Woord, als onderdeel is van de heilige Mis.

Ronald Grimes beschrijft in zijn boek 'Ritual Criticism' (Colombia, 1990) een aantal kwaliteiten die het gehalte van een ritueel bepalen.

1. Het wordt voltrokken: het is uitgevoerd, gepresenteerd handelen. Meestal is dat handelen gestileerd en geformaliseerd: het gebeurt volgens een vast en herhaalbaar patroon. Het ritueel moet immers herkenbaar zijn.
2. Het heeft een collectieve kwaliteit: het wordt gedragen door een groep, en die groep wordt door het ritueel als gemeenschap bijeengehouden.
3. Het stoelt op traditie: vastgelegde handelingen komen uit overlevering en traditie voort. Ook dat roept herkenning op en is gemeenschapsvormen. De rituele traditie heeft zelf een mythische kwaliteit: de mythen – de verhalen – vormen een uitlegkader: waarom is dit ritueel er en waarom wordt het zo uitgevoerd?
4. Het heeft emotionele kwaliteit. Een ritueel wordt niet 'zomaar' uitgevoerd, maar diep en serieus beleefd.
5. Een ritueel verwijst bovendien altijd door – het is immers de 'bemiddelaar' – naar een andere wereld, een andere laag in de belevingswereld van de mens.
6. Een ritueel heeft een religieuze kwaliteit: het symbool zet de deur open naar religieuze beleving, godsbesef en godsbeeld.
7. En dan is er nog functionaliteit: het is gemeenschapsvormend (denk bijvoorbeeld aan de rituelen rond initiatie (doopsel, vormsel en eerste deelname aan de eucharistie), het kan helend zijn (biecht, ziekenzalving), therapeutisch of ordenend (denk aan het getijdengebed dat 'tijd' heiligt en ordent).

Liturgist G. Lukken² sluit daar nauw op aan. Enkele functies die hij toekent aan het ritueel: de diepere werkelijkheid van een symbool of ritueel werkt in het dagelijks leven dóór (ethische functie), het helpt gevoelens te kanaliseren, grip te krijgen op 'lot', onheil of toeval (bezwerende functie). Het onderbreekt het dagdagelijkse en op die manier is een ritueel verbonden met een andere tijd.

Kortom: ritueel en symbolisch handelen is handelen van een andere orde dan het gewone.

Een ritueel is er om – met hart en ziel en liefst zo veel mogelijk zintuigen – belééfd te worden. In een ritueel ben je liefst geen 'toeschouwer'. Want wie het afstandelijk bekijkt, beleeft het ritueel niet. En zo wordt het dan wellicht tot 'lege huls' of 'loos spel', en kan het bijwonen van een ritueel niet meer de brug slaan naar zinging, naar God en het goddelijke, naar identiteit en gemeenschapsbeleving.

Rituelen worden dus bij voorkeur met heel je lijf ervaren. Een mooi voorbeeld daarvan is de viering van de eucharistie, die daartoe alle gelegenheid biedt. Want:

- Je mag je ogen goed de kost geven: er valt van alles te zien.
- Je mag je oren goed de kost geven: er valt van alles te horen.
- Je ruikt de wierook, de geur van bloemen.
- Je mag spreken: dat wordt zelfs van je verwacht.
- En... zingen is natuurlijk óók een manier van je uitspreken.
- Je proeft de heilige Hostie.

2 G. Lukken. Rituelen in overvloed. Een kritische bezinning op de plaats en de gestalte van het christelijk ritueel in onze cultuur. Baarn, 1999.

- Je voelt het wijwater aan je vingers, de heilige Hostie op je hand en in je mond, het kruistekentje op het voorhoofd.
- *Stilzitten* hoeft niet: er wordt verondersteld dat je je juist beweegt: gaan staan, zitten, knielen, kruisteken maken, handen vouwen, lopen.
- *Stil zijn* is op zijn tijd een must: als voorbereiding op de viering, tijdens de lezingen en gedurende de H. Mis zijn er momenten van privégebed en dialoog tussen jou als kerkganger en God.

Een heilige Mis heeft zo haar eigen dynamiek waarbij ál de zintuigen worden aangesproken: heel de mens komt aan bod. En juist daarin liggen kansen en mogelijkheden om iedereen - van allerjongsten tot alleroudsten aan te spreken en te bereiken.

3. Liturgie

3.a Wat is liturgie?

Liturgie is een bijzondere vorm van ritueel. Het is het ritueel van de Rooms-Katholieke Kerk. De vraag: *wat is liturgie?* is dan echter nog niet zomaar beantwoord. In het Van Dale woordenboek staat: 'het geheel van voorgeschreven gebeden, ceremoniën en handelingen die een eredienst uitmaken.'

Deze woordenboekdefinitie roept vragen op. Want waarom is er eredienst? En waarom staat het woord 'voorgeschreven' in *Van Dales* definitie, en staat er geen verwijzing naar 'geloof' of 'religie' in? Heeft 'liturgie' dan niet met 'geloof' van doen?

Van Dale geeft een 'formele' definitie, die eerder vertelt hoe 'een' eredienst uiterlijk in elkaar zit, en daarom wordt er geen uitspraak gedaan over de religie of Kerk waarbinnen de eredienst plaatsvindt.

Verdere antwoorden zijn te vinden in de geschriften die opgesteld werden na het Tweede Vaticaanse Concilie (Vat. II)³, in de *Catechismus van de Katholieke Kerk* (CKK)⁴, in het *Liturgisch woordenboek*⁵... en in alles wat er over liturgie werd geschreven.

Vat. II: 'Door de liturgie wordt immers 'het werk van onze verlossing voltrokken', vooral in het heilig offer van de eucharistie. Zij draagt er in de hoogste mate toe bij, dat het leven van de gelovigen uitdrukking en openbaring wordt van het Christusmysterie (= het mysterie van Pasen) en van de eigenlijke aard van de ware Kerk (...)'. Dat wil zeggen: we vieren het Christusmysterie, het is de grondslag van het christelijk leven en we getuigen ervan in de wereld. En we vieren het Christusmysterie in een eredienst aan God - en meer bepaald in het sacrament van de eucharistie. Samenvattend: kenmerkend voor liturgie is dat het de voortgezette genadevolle werking is van Christus in de Kerk en de wereld.

Het woord 'liturgie' komt uit het Grieks (λειτουργία= leitourgia) en betekent dan 'publiek werk, uit naam van/ten gunste van het volk'. Dat was in de Griekse oudheid het geval.

3 Gehouden van 11-10-'62 tot 08-12-'65.

4 Officieel document van de Kerk waarin de leer van de Kerk uiteen wordt gezet. Meest recente uitgave: 2008.

5 Uitgebreid naslagwerk, geheel m.b.t. liturgie.

Maar wie spreekt over *christelijke liturgie* heeft het over meer dan dat. De boeken van het Nieuwe Testament maken dat duidelijk. Daar wordt het woord 'leitourgia' gebruikt voor:

- De viering van de goddelijke eredienst.
- De verkondiging van het evangelie.
- Daadwerkelijke naastenliefde.
- Dienst aan God en de mensen.

De oorspronkelijke betekenis van het woord is dus nogal uitgebreid! Bovendien is liturgie 'een heilig gebeuren', 'dus niet de wetenschap van de liturgie, noch de verzameling van de liturgische teksten.' 'Het hoorbare woord en het zichtbare handelen, ritus en ceremoniën behoren tot het wezen van de liturgie.'⁶ Het gaat hierbij om uiterlijke dingen (je kunt ze zien en horen, etc.). Maar liturgie bewerkt voornamelijk het innerlijk: de levende band met de gestorven en verrezen Heer, en de opbouw van de Kerk als de kiem van het Rijk Gods.

Dat 'innerlijke' (onzichtbare) dat onder uiterlijke tekens voltrokken wordt, kan als volgt worden omschreven: 'In de liturgie van de (rooms-katholieke) Kerk is Christus als Hogepriester en Middelaar werkdadig aanwezig. Daarin wordt onder heilige tekens, in de kracht van de heilige Geest het werk van de verlossing geactualiseerd. Dit in het Oude Verbond voorbereide heilsmysterie vindt zijn hoogtepunt in de dood, de verrijzenis en de hemelvaart van Christus, het paasmysterie. Het wordt, totdat de Heer wederkomt, in de liturgie geopenbaard en is er werkzaam, zowel in het woord van God als in de sacramenten als zichtbare en hoorbare tekens.'

God geeft ons 'heil': de verlossing. Wij geven God: ons antwoord in liturgie en dan vooral in de eucharistie.

Met andere woorden: liturgie is ook een dialoog, een gesprek tussen God en mens, ten dienste van de (mede)mens en ten dienste van de gemeenschap. God reikt ons als het ware – door zijn Woord en de sacramenten – vanuit de hemel de hand, en wij doen dat vanaf de grond onder onze voeten met het offer van de eredienst, onze dankzegging, ons gebed en onze 'goede werken' (diaconie). En als zodanig komt dit dus goed overeen met de betekenis die het Nieuwe Testament aan 'liturgie' geeft.

Door die uiterlijke tekens te volgen en innerlijk te beleven, komt de communicatie met God tot stand.

De theologische betekenis van de rooms-katholieke liturgie kun je dus als volgt samenvatten:

- het geheel is van tekens, ceremoniën en handelingen die voorgeschreven zijn
- ten behoeve van de eredienst
- die het Paasmysterie viert;
- waarbij de uiterlijke tekens
- op initiatief van God
- de innerlijke dialoog tussen God en mens bewerken
- tot heil van de mens, de gemeenschap en de wereld.

Als zichtbaar verschijnsel is liturgie:

- expressie van geloof
- in dialoog tussen God en mensen
- die 'gemeenschap' tot gevolg heeft,

- en die in symbolen en rituelen uitgedrukt
- een 'heilig gebeuren' verwezenlijkt, dat sacramenteel *kan* zijn,
- dat heel het leven omvat,
- en dat meestal een publiek gebeuren is.

Deze kenmerken worden hieronder toegelicht.

... expressie van geloof

Eredienst is een uitdrukking/expressie van geloof. Niet enkel in de Rooms-Katholieke Kerk. Iedere religie heeft wel een vorm van eredienst met eigen, specifieke rituelen, symbolen en handelingen.

Die eredienst zegt meteen ook iets over gelovige identiteit: 'Wie ben ik binnen deze religie?', 'Hoe gedragen aanhangers van deze religie zich?'

Religie en eredienst zijn niet enkel universeel, maar ook cultuurgebonden (de religie binnen bijvoorbeeld de Etruskische beschaving); religies zijn soms ook geografisch sterk gebonden (religie van een bepaalde bevolkingsgroep uit een bepaalde streek), maar ook geschiedenis gebonden. De middeleeuwer had een andere godsdienstbeleving dan de mens van de 21^e eeuw.

Overall ter wereld geven mensen uitdrukking aan hun geloof, en ieder doet dat naar de identiteit van die bepaalde religie.

... in dialoog tussen God en mensen

Christenen geloven in een persoonlijke God, een God die zich persoonlijk met jouw persoon bezighoudt: God wil jou kennen! God is niet 'anoniem'. Hij heeft zich aan ons kenbaar gemaakt door zijn betrokkenheid met het volk Israël én door de mensen zijn Zoon, Jezus Christus, te geven. God openbaart zich bovendien in de teksten van de Bijbel.

Christelijke liturgie is een zoeken naar contact en dialoog tussen God en mensen, waarbij God het initiatief neemt. Die dialoog komt in iedere vorm van de katholieke liturgie terug. Denk bijv. aan de antwoorden op de lezingen en andere acclamaties.

Die 'gemeenschap' tot gevolg heeft,

Liturgie vraagt om gemeenschap; om de eredienst goed te kunnen voltrekken en om goed te kunnen vieren móet je eenvoudigweg met meerdere personen bijeenkomen. Volgens officiële regelgeving moet er bijvoorbeeld bij een privé Mis minstens één persoon aanwezig zijn buiten de priester.

... en die in symbolen en rituelen uitgedrukt

Liturgie is communicatie, dialoog met God, binnen Gods werkelijkheid. Liturgie tilt mensen boven het gewone, aardse en alledaagse uit. En dat kan niet rechtstreeks, daar heb je bemiddelaars en bemiddeling bij nodig.

Er zijn 'aardse', menselijke bemiddelaars: om te beginnen de God én mens Jezus Christus die altijd doorverwijst en bemiddelt tussen de mensen en God en diens heilsplan voor de wereld - en dat alles door de kracht van de heilige Geest.

Heiligen laten ons iets van God zien. En priesters doen dat ook: zij gaan de mensen vóór in dé eredienst aan God: de eucharistie. Op het moment van de consecratie zijn zij 'in persona Christi', d.w.z. stellen zij Christus zélf tegenwoordig.

Ook concrete, tastbare 'dingen' kunnen ons wijzen op de hogere, onzichtbare, werkelijkheid van God: de symbolen.

Rituelen en symbolen bemiddelen tussen de zichtbare, rationele wereld en de onzichtbare. Ze maken communicatie tussen beide werelden en tussen mensen van dezelfde (geloofs)cultuur mogelijk. Daar waar ritueel handelen ingebed is in het

christelijk geloof krijgen alle kwaliteiten, dimensies en functies een extra laag: die van de gelovige context. En daarbij geldt: het geloof gaat vooraf aan de handeling, het vergezelt het, en het brengt de werking tot voltooiing.

...een 'heilig gebeuren' verwezenlijkt, dat sacramenteel⁷ kan zijn,

Dat wil zeggen: in de dialoog van God met de mens, waarin Gods heilsplan altijd ook tot uitdrukking komt.

Die verwezenlijking kan sacramenteel zijn (verbonden aan doopsel, de eucharistie of de andere sacramenten) - maar is dat niet perse noodzakelijk.

- dat heel het leven omvat,

Liturgie relativeert de alledaagse werkelijkheid en zet die in het perspectief van God. De gewone werkelijkheid wordt doorbroken o.a. door er even afstand van te nemen (letterlijk: door naar een kerk of kapel te gaan. Of door bepaalde momenten van je dagagenda te gunnen aan God: bijvoorbeeld voor gebed op een vaste tijd.).

Als mens ben je actief deelnemer aan liturgie. En dat ben je met heel je wezen, met al je zintuigen. Door te luisteren naar woord en zang of muziek. Door te bidden, stil te zijn, mee te antwoorden, door te staan, te lopen, te zitten, knielen, je handgebaren. Je ogen zien van alles, je mond proeft, je neus ruikt.

Wie actief deelneemt, zich vol overgave inzet, zal niet enkel lichamelijk van alles ervaren, ook innerlijk brengt deelname aan liturgie het nodige teweeg: rust, inzicht, vrede, kracht, levenszin, blijdschap, dankbaarheid. Van liturgie kun je genieten! Zo heeft God dat bedoeld.

Iedere dag is door haar liturgie op die manier aan God toegewijd: denk maar aan het getijdengebed. Zo is ook ieder jaar volgens een vast patroon gericht op God, van week tot week, van dag tot dag, van seizoen tot seizoen. Beginnend op de eerste zondag van de Advent volgt de Kerk de liturgie – en de daarbij behorende rituelen en symbolen – van het kerkelijk jaar.

Kerkgangers keren ná de zegen naar huis terug: ze dragen het bijzondere, het 'zijn in Gods werkelijkheid' met zich mee, het leven van alledag in. Ze hebben een missie, een opdracht: het evangelie en het leven volgens het evangelie verder de wereld in te dragen.

Sacramentele liturgie is de krachtigste expressie van geloof van een kerkgemeenschap en diegenen die tot die gemeenschap behoren. Door bij elkaar te komen en met elkaar liturgie te vieren laat je duidelijk zien 'Kerk' te zijn.

De zeven sacramenten samen, als zeer bijzondere liturgie, omvatten heel het mensenleven, van geboren worden in geloof, van vallen en opstaan, ermee en ervoor leven en gelovig sterven, en daarbij heeft ieder facet zijn eigen liturgie.

- en dat meestal een publiek gebeuren is.

Meestal kom je – om actief deel te nemen aan liturgie – naar het daartoe geëigende gebouw: de kerk of een kapel. Dat zijn publieke ruimten en daarmee is liturgie een publiek gebeuren.

Liturgie kun je echter ook thuis beleven, zolang je maar tijd of ruimte (plaats in huis) daarvoor vrijmaakt. Een priester kan je huis komen zegenen; je kunt als privé-persoon ook thuis deelnemen aan het Gebed van de Kerk (het getijdengebed).

7 De katholieke Kerk kent zeven sacramenten, de heilige tekens van God en Gods genade, die bewerken wat ze uitdrukken. Het sacrament van de Eucharistie is er één van. Eucharistie is sacramentele liturgie.

3.b Welke vormen van liturgie zijn er?

Liturgie blijft dus niet beperkt tot de ritus van de eucharistie of de andere sacramenten. De eredienst aan God kent meer verschijningsvormen. Zoals:

- Het bedienen van de zeven sacramenten.
- Het getijdengebed of ander gezamenlijk gebed.
- Aanbidding van het Allerheiligst Sacrament (het Lof, de Uitstelling).
- Het gezamenlijk bidden van het rozenkransgebed.
- Woord- en gebedsviering.
- Het gezamenlijk bidden van de kruisweg, bijvoorbeeld op Goede Vrijdag.

Het zijn allemaal vormen van vastgelegd, herhaalbaar, godgericht ritueel handelen. De ene vorm vraagt om handelend optreden van een priester (sacramenten), de andere weer niet.

Ook met uw catechese groep kunt u momenten van liturgie beleven, hetzij door samen deel te nemen aan een viering, of door zelf een viering te organiseren. Aanwijzingen vindt u onder 4.2.

4. Deelname

4.a Het belang van deelname aan de katholieke liturgie

Uit de definities van 'liturgie' blijkt dat het deelnemen daaraan gemeenschapsvormend is. Het is immers eredienst aan God van de gemeenschap, vóór de gemeenschap. Er spreekt eenheid en identiteit uit.

Je komt bij elkaar in parochieel verband, in je 'eigen' kerkgebouw. Maar die parochie maakt deel uit van een groter verband. Via dekenaat, bisdom en aartsbisdom leiden alle wegen van over de hele wereld uiteindelijk naar de hoofdzetel, de Kerk van Rome. Die verbondenheid maakt ons:

- één (door dezelfde geloofsinhoud, geloofsregels en rituelen, hetzelfde Leergezag, vertegenwoordigd door één persoon: de paus),
- heilig (door verbonden te zijn met God en alle heiligen),
- katholiek (voor iedereen: universeel) en
- apostolisch (doorgegeven van apostel op apostel, van paus op paus, van gelovige op gelovige)

(Uit de geloofsbelijdenis).

'Kerk' zijn kun je niet in je eentje, je bent deel van een groot geheel: dat geeft geloof en gelovige expressie ook zin!

De dialoog tussen God en mensen is niet vrijblijvend; er wordt engagement gevraagd. Geloven is een werkwoord, geen passieve houding die je aanneemt. Dat aan het werk gaan vanuit je geloof, brengt mensen bijeen. Het is God zélf die mensen bijeenroept! En zo wordt gemeenschap gevormd.

De hele gemeenschap (parochie, cluster), en ook de kleinste geloofsgemeenschap (het gezin) draágt de liturgie en draagt er ook verantwoordelijkheid voor. Ook om die verbondenheid te vieren en te beleven, om erdoor gedragen en gevoed te worden, komen mensen bij elkaar voor de eredienst aan God.

4.b Het belang van deelname van kinderen/jongeren aan liturgische vieringen

Rooms-katholieke liturgie vindt – zeker wat betreft de zondagsvieringen en kerkelijke feestdagen – binnen een steeds terugkerende cyclus plaats: het kerkelijk jaar. Binnen dat kerkelijk jaar zijn er ‘kernfeesten’ die wezenlijk zijn voor het beleven en verstaan van de geloofsinhoud: Kerstmis (geboorte van Gods Zoon, de Verlosser wordt geboren), Pasen (lijden, sterven en verrijzenis van Gods Zoon: de mensheid krijgt vergeving van zonden, verrijzenis van het lichaam en eeuwig leven) en Pinksteren (de jonge Kerk, de verkondiging van de Verlossing, krijgt van Gods Zoon de kracht van de heilige Geest. Voor alle plaatsen en mensen ter wereld en voor altijd zullen er wijsheid, inzicht, liefde, hoop en geloof zijn).

Kennismaken met en het van binnenuit beleven van de jaarcyclus en de kernfeesten en de daarbij behorende liturgie, de rituelen en symbolen is voor iedere gelovige belangrijk. Het helpt mee aan het opbouwen van de eigen gelovige identiteit en aan versterking van de band met geloofsinhoud, geloofsgemeenschap, geloofscultuur en -geschiedenis. Als zodanig is het dus belangrijk dat jonge mensen betrokken raken bij de gemeenschapsvormende deelname aan liturgie. Het hoort bij hun ‘inburgering in geloof.’

Wilt u met uw groep deelnemen aan de eucharistie of een Woord- en gebedsviering? Of gaat u een Woord- en gebedsviering zelf begeleiden? U kunt ook de hulp van een priester, diaken, of pastoraal werkende inroepen.

Daarbij hebt u nog meer mogelijkheden:

1. Een viering met deelnemers en begeleiders van de eigen catechesegroep.
2. Een viering met de eigen catechesegroep en de andere catechesegroepen uit de parochie of parochieel samenwerkingsverband en hun begeleiders.
3. Een parochiële viering waarin de deelnemers en begeleiders van één of meerdere catechesegroepen een onderdeel verzorgen.
4. Dezelfde vieringen maar dan met de deelnemers aan de catechesegroep(en) en hun ouders/verzorgers, hun familie en/of parochianen.

En waar vindt die viering dan plaats: in de kerk, de aula van school of in de ruimte waar u catechese geeft? Tijdstip, locatie en deelnemende groep(en) zijn van invloed op de invulling van zo’n viering.

Bovendien kunt u altijd met de deelnemers uit uw catechesegroep deelnemen aan de reguliere heilige Mis van Kerstmis of Pasen.

In deel B zullen bouwstenen worden aangereikt om te komen tot een plezierige en verantwoorde deelname aan de liturgie door uw catechesegroep voor Pasen en voor Kerstmis.

5. Opbouw

5.a Hoe ziet een 'gewone' zondagsmis eruit?

Hieronder treft u een schema aan waarin alle elementen van een eucharistieviering zijn opgenomen. Een eucharistieviering bestaat altijd uit vier delen: de begroeting, de dienst van het Woord, de dienst van de eucharistie en de slotritus.

Onderdeel	Bestaand uit	Opmerkingen
A. OPENINGSRITUS	Tijdens binnenkomst: thematisch passend gezang	
	a. Kruisteken, liturgische begroeting' ('de Heer zij met u.' 'En met uw geest'.)	Aansluitend: inleidend woord op de viering.
	b. Schuldbelijdenis (vaste gebedsformule), gevolgd door gezongen of gebeden 'Heer ontferm U' of 'Kyrie' + 'Eer aan God' of 'Gloria'.	In voorbereidingstijd op Kerstmis en Pasen (Advent en Vasten) wordt er géén Gloria gezongen of gebeden.
	c. Openingsgebed	Tekst ligt vast en hoort bij de viering van de betreffende dag.
B. Liturgie van het WOORD Sinds midden 2 ^e eeuw vast onderdeel heilige Mis. Evangelie en preek zijn het belangrijkste onderdeel. Vroeger 'voormis' of 'mis van de geloofsleerlingen' genoemd. Zij woonden de Mis nl. t/m de voorbeden bij. Pas nadat de initiatiesacramenten waren ontvangen konden zij de héle Mis bijwonen.	1. Eerste lezing 2. Antwoordsalm/tussenzang 3. Tweede lezing 4. Alleluia vers 5. Evangelie 6. Preek 7. Geloofsbelijdenis of 'Credo' (enkel op zondag) 8. Voorbeden	Uit het Oude Testament Passend bij 1 ^e lezing, vormt er een antwoord op. Tekst uit Handelingen van de apostelen, Brieven of Apocalyps. Bereidt voor op het evangelie. Net als de andere lezingen voorgeschreven volgens leesjaar A, B of C. Deze cyclus wordt herhaald. Verkondiging van of uitleg bij het evangelie. Gezongen of gelezen Er wordt gebeden voor de wereld, de kerk, de gelovigen en (persoonlijke) misintenties.
C. Liturgie van de EUCHARISTIE (dienst van het ALTAAR) Jezus' zelfgave wordt tegenwoordig gesteld onder gedaante van brood en wijn, zijn lijden, sterven en verrijzenis (de KERN van het geloof) herdacht en door transsubstantiatie komt Christus zélf temidden van de gelovigen aanwezig. In het ontvangen van de Hostie: persoonlijke godsontmoeting. Eerste, oudste, onderdeel van deze liturgie.	I * Klaarmaken van altaar * Offerandelied, collecte * Oproep tot gebed * Gebed over de gaven II Prefatie, 'Heilig' ('Sanctus') Eucharistisch gebed met Onze Vader. Vredewens + Lam Gods (Agnus Dei) III Communie en gebed na de communie.	Tekst gebeden ligt vast, passend bij de betreffende viering. Offerandelied: passend bij de viering. Daar waar Latijn wordt gezongen, liggen de gezangen vast. De teksten ervan zijn bijbelteksten.
D. SLOTRITUS	x Het 'afruimen' van het altaar, reinigen (purificeren) van de kelk xx Eventuele mededelingen xxx Slotgebed, wegzending en zegen, kruisteken xxxx Slotlied/muziek bij verlaten kerk	

Zowel in de dienst van het Woord als in die van de eucharistie openbaart God zich aan de kerkgemeenschap en wordt Hij er tegenwoordig gesteld door zijn Woord (in de lezingen) en door brood en wijn die tekens van het Lichaam en Bloed van Jezus Christus zijn.

De bijeengekomen gemeenschap representeert de Kerk. En die Kerk zegt: 'Wij komen bij elkaar om God te danken voor zijn Zoon, diens dood en verrijzenis. Wij danken God, want Hij IS er.'

De *openingsritus* bereidt gelovigen voor op het in de viering tegenwoordig stellen van God. Die ritus slaat ook de brug tussen de 'aardse' situatie waar we ons even uit teruggetrokken hebben, (buiten de muren van het kerkgebouw woelt immers het leven van alledag) naar de hemelse, waarin – in Woord en Brood – een ontmoeting met God plaatsvindt.

In de *liturgie van het Woord* spreekt God tot de mensen en bevestigt daarmee zijn relatie met hen. Zijn Woord vraagt onze aandacht, verlangt uitleg, overweging en bespiegeling. Die wordt gegeven in de preek (homilie) en afgesloten met de 'Geloofsbelijdenis' (Credo).

Dat is logisch: God biedt mensen in zijn Woord een relatie met Hem aan. In de geloofsbelijdenis worden inhoud en betekenis daarvan samengebracht. Het menselijk antwoord erop is één enkel woordje: 'Amen.' ('Dat geloof ik.'). Geen wonder dus dat dit woordje vaak breed uitgemeten gezongen wordt op het eind van het Credo en – eerder in de Mis – het Gloria.

Deze dienst van het Woord bereidt mensen voor op de *liturgie van de eucharistie*. Dit is het hoogtepunt van de Mis: Jezus Christus komt aanwezig onder de gedaante van Brood en Wijn, en mensen kunnen Hem ontmoeten als zij de communie ontvangen.

Daarna zullen mensen, een beetje anders geworden door de ontmoeting met Christus, weer naar hun gewone dagelijkse terugkeren. Ook die brug moet geslagen worden, en daarvoor is de *slotritus* bestemd. 'Neem de ervaring van deze heilige Mis mee naar huis, je leven, de wereld in.'

5.b Woord- en gebedsvieringen: een model

Een Woord- en gebedsviering hoeft niet in een kerkgebouw plaats te vinden, maar vraagt wel degelijk om 'liturgische ruimte'. Het Woord, en het boek waarin dat staat opgetekend - Bijbel of Lectionarium - stelt God tegenwoordig, en daar moet een bijzondere ruimte voor worden gecreëerd. Hieronder vindt u enkele aanwijzingen.

<i>Onderdeel</i>	<i>Bestaand uit</i>	<i>opmerkingen</i>
Opening	Intocht Kruisteken Liturgische groet Korte inleiding Openingsgebed	Met gezang Men is bij elkaar in de naam van de Vader..., enzovoort Want men is bij elkaar omdat God zich tot ons en wij ons tot God willen richten. Wat is de aanleiding waarom u bijeengekomen bent? Het openingsgebed van de dag, of een gebed, passend bij de lezingen.
Verkondiging van het Woord	Eerste lezing Tussenzang Tweede lezing Vers voor het evangelie Evangelie Overweging Stilte	Keuze van de teksten: passend bij de gelegenheid of bij de dag waarop u bijeenkomt. Eerste lezing: Oude Testament, enzovoort, zoals in het schema van de heilige Mis.
Het 'antwoord' van de gelovige gemeenschap	A. 1. Geloofsbelijdenis, of 2. Lied passend bij Evangelie en/of overweging, of 3. Herinnering aan het doopsel, of 4. Schuldbelijdenis en bede om vergeving B. Vredeswens C. Collecte D. Aanbevelingsgebed/voorbede E. 'Onze Vader' F. Danklied	Schuldbelijdenis kan ook eerder worden gebeden, voor het openingsgebed. Tijdens collecte: instrumentale muziek Het gebed dat alle christenen verbindt.
Sluiting	Zegenbede Wegzending/ slotgebed Kruisteken Morgen-/middag-/avondlied/ Marialied bij het verlaten van de ruimte	... van de dag, of passend bij evangelie

B. Handreikingen

Bouwstenen en handreikingen om te komen tot passende vieringen kunt u vinden op deze website:

Voor bouwstenen rond Kerstmis, aansluitend bij de bijeenkomsten van jaar 1, voor alle leeftijdscategorieën, toetst u code 1241 in; van jaar 2, voor alle leeftijdscategorieën, toetst u code 1243 in; van jaar 3, voor alle leeftijdscategorieën, toetst u code 1245 in.

Voor bouwstenen rond Pasen, aansluitend bij de bijeenkomsten van jaar 1, voor alle leeftijdscategorieën, toetst u code 1242 in; van jaar 2, voor alle leeftijdscategorieën, toetst u code 1244 in; van jaar 3, voor alle leeftijdscategorieën, toetst u code 1246 in.